

CSOKONAI LAPOK

SZÉPIRODALOM ÉS TÁRSASÉLET KÖZLÖNYE.

TULAJDONOS SZERKESZTŐ

ORBÁN P E T Ő.

Előfizetési díj: **Debreceenben** félévre július 3-ától december végeig 5 frt; három hónapra július 3-ától september végeig 2 frt 30 kr; egy hónapra, augustus végeig 1 ft ezüstben. **Vidéken** félévre 5 ft 45 kr; évnegyedre 2 ft 52 kr; egy hónapra 1 frt 12 kr. Előfizethetni helyben egyedül Csáthy Lajos úr könyvkereskedésében, a hol mindennemű hirdetések is elfogadtnak, miktől egy kétszer hasábozott sorért 4 p. kr fizetettik. **Vidéken** minden es. k. postahivatalnál, a hol az előfizetés elfogadatik s az előfizetési díjt tartalmazó levél, ha ráíratik kívül, hogy hírlap-előfizetési díjt tartalmaz, ingyen küldetik a szerkesztőséghez. Előfizetést gyűjtőknek minden 10 példány után egy ingyen példány adatik. Egyes szám ára 6 ezüst kr. — Megjelenik e lap hetenként kétszer: **szerdán** és **szombaton** délelőtt. Szerkesztőségi szállás nagy-csapóutca 10-dik szám, hátulsó épületben.

 Figyelmeztetjük hónapos előfizetőinket az előfizetési díjnak mielőbb kezeinkbe juttatására, hogy jövőre ahhoz alkalmazhassuk magunkat!

Uj előfizetőinknek — a 3-ik kivételével — az első hó számokkal is szolgálhatunk.

Szerk.

Fővárosi élet.

Budapest, aug. 3. Hogy a börtönök naponkint ürülnek — ez a békes és alkotmányos országnak igen természetes következménye. A 209 országgyűlési képviselő és kormánybiztos legközelebbi megkegyelmeztetését nem is úgy említem föl, mint valami meglepő eseményt, mert hiszen az elvi győzelem a személyes rab-ságot nem föltételezi. A fegyverek hatalma tekintélyt szerez az elvnek, de a végdiadal kiküzdése mindig az ész-fegyverekre bizatik, s hogy ez kellő hatálylyal birjon, mindig a lehető legfoyalisabb tért kell küzdőfényül választani. A római szónok, midőn vádbeszédeket akart tartani, feloldatá az incattust bilincseiből, magával hasonló székbe állittatá, sőt még frissítőt is adatott eléje, nehogy ő külsőleg valami előnnyel látszassék birni az alperes fölött, mert akként vélekedett, hogy a vádlott görnyedt helyzete szánalmat és könyörületet költ s már némán is egy hatalmas hivatkozás, hogy a hallgatók szívértelmei ennek részén legyenek, s ekkor a fölperesnek kétszeres erejébe kerül, hogy a maga részére hódítsa a véleményeket, mert az emberi szívnek ösztönszerű természete, hogy mindig a szánandót, a gyöngét pártfogolja.

Nem tudom, megértetem-e, de szerintem a hasonlat elég világos.

Az öröm, melyet a kegyelmezések előidéznek, félszeg anynyiból, hogy ismét és ismét ujabb reményeket költenek.

S alapos reményünk van, hogy a forradalom által erősbben érdekelték is nem sokára visszaadtnak a szabad légnek, vissza — kesergő övéiknek, és a hazának,

melynek hogy sebei behegedjenek — szükséges, miszerint fiait szenvedni ne lássa.

Meg vagyok győződve, hogy e részben a félszeg öröm nem sokára átalánossá válandik.

Jól értesült egyénektől halljuk, miszerint a minis-teri-tanács egy ujabb kegyelmezési okiraton dolgozik, mely ismét számos, még pedig a fensőbb qualificatióba eső compromittáltak felmentését eszközölné. Ezek közt lenne Nyáry is és többen.

E kegyelmi-tények magokban is igen örvendetesek, de különösen fontos mélyebb értelmök, mely azt látszik tanusítani, hogy a kormány a compressív rendszert elvetve, teljesen az expansiv szabadság, vagy az alkotmányos népigények nyománi szabadságkiterjesztés utját tapogattja.

Ez ut — miután az absolutistikus politikával egészen ellentétes irányu — nem kétértelműségen, nem tekervényes eljárásokon alapszik, szerintem a legcélszerűbb is. Adja isten, hogy mielőbb feltaláltassék!

A népszszeírás egyidőre megszüntettetett, de mint halljuk, csak azért, hogy egy ujabb szabályzatu eljárás fölött tanácskozzanak. Az eredmény az, hogy ezentul a „nemzeti ség“ rovata helyett a „nyelv“ rovata tétesék. Hogy mi e kísérletekben a cél, nem tudom, de hogy az erőteljes fiatal hajtás nyesegetés által még élénkebben virul, azt igen is tudom.

Kedélyállapotunkban még folyvást a félelem, remény és vágy kétes elemei uralkodnak. Azonban a vaksors helyébe már a higgadtabb észlelés és józanabb számítás lépett, sem Peel Robert, sem Taylor Zachariás halála, sem a dan schlesvigi kakasviadal nem zsákmányoltatnak ki magyar szempontból világdöntő eseményekül. És ez igen jó, mert hullámra irt számok legkönnyebben buktatják meg a kereskedőt, s légvárakba helyezett Besatzung legkönnyebben veszi el a hazát.

A dohánymonopolium a milyen ijedelmeket okozott eleinte, oly közönnyel és nembánommal fogadtatik most. Igaz, hogy ezen exotikus növény honosítása körül oly il-

dommal jártak el, nehogy valamiképen a magyar pipa szortyogjon tőle.

Irodalmunkban anynyi az élet, mint a halandóság.

S különös, hogy leginkább oly csecsemők hálnak el legelőbb, melyek egyenes fővel születnek, s nyelvök nincs leragadva.

A „nyulszájuak“ mind megmaradnak.

Szilágyi Sándor „Emléklapjai“ fölmentettek, s most „Magyar írók füzetei“ név alatt folynak (valaki ezt vizenyős versekrei élcnék ne gondolja). A II. füzet igen érdekes tartalommal bír.

S. J. „Szláv törekvések és magyar elem“ című jeles röpirata betiltatott. — Némelyek úgy élceskednek, hogy csak a szláv törekvéseket akarták benne előlni, de akkor hát a „magyar elemet“ mindenesetre meg kellett volna hagyni, sőt még lehetőleg egypár ezer példánnyal szaporítani is.

Átalános elismerést vivott ki b. Keménynek (a P. Hírlap volt szerkesztőjének) munkája: „Forradalom után“. — Tartalmáról, ha olvastam, ejtendek egypár szót valamelyik levelemben.

Hogy az irodalom után a művészet köréből is említsek valamit. Most e téren legnagyobb figyelmet gerjeszt Lagrange aszszony diszes képe, melyet Barabás mesterónja készített. E képen a derék művésznő Szilágyi Erzsébet pompás jelmezében van ábrázolva, fényesen és tündöklőn, mint csak egy magyar hölgy lehet nemzeti öltözékben. S az archasonlat is oly tökéletes, hogy többen csupán csak szemeit metszették ki e képnek, s gyűrükbe foglaltaták, — s még e parányi pontról — vagy mit mondok, Lagrangének igen szép nagy szemei vannak — is azonnal reá lehet ismerni.

Hazai ezüstművesünk — Szentpéterinek ezüst sódronyból készült s a londoni kiállításra szánt remek félhomor műve, mely Nagy Sándornak egyik csatáját ábrázolja, octoberre készül el.

A Csokonailapok 8-ik számát épen most kapom (tán azért jár olyan lassan, mert boritéka rózsaszín?), s olvasom, hogy mult levelemben egy rejtély megfejtését ígértem, hogy t. i. urambátyánk mért érzett egy egész előadás alatt sulyos keresztet a hátán?... No de anynyi malitia nincs bennem, hogy a szép előfizetőnek közül egyet is elriaszszak e levelek olvasásától — s azért hallgatok, s legfőlebb anynyit vallok be, miszerint a szerencsétlen nem kapott nevének maga mellett zártszéket, és így kénytelen volt őt háta mögé ültetni.

A szerkesztőhöz komoly szóm van, — a Csokonailapok minapi sajtóhibája miatt majd rajtam csinálták meg a correcturát. Az áll t. i. első levelemben: kezünkben az acél — e helyett „acéltoll“*), — s uramfia, szerencse, hogy a fegyverbeszedő épen azon helyzetben talált, mikor csibukomba tüzet csiholtam — és így az acélt

*) Csak egyik is tévedés! Node se baj; — hisz nagyobb tévedés is történt már széles e — világon! Szerk.

csakugyan kezemben találta — különben most nem tudom, hol pipálok.

Dr.

A bujdosó.

Takaróm a felhős ég,
Sziklakő a párnám —
Társak nélkül bujdosom
Hegyen völgyön árván.

A föld, melyet taposok
Édes hazám földje,
Mert hiában! nem tudok
Elszakadni tőle.

Futok mint sértett vada
Rengeteg erdőnek,
Kit éhes szilaj kopók
Üldözöbe vőnek.

És fejem fölött lebeg
A félelem ölyve,
Hogy lelkemnek megtérő
Nyugalmát kiölje.

Minden levélzörrenés
Elriasztja álmodom,
Minden bokor lombja közt
Gyilok hegyét látom.

Titkon nézek meszszirol
Az apai házra...
Karddal s rabláncsal van az
Éntőlem elzárva!

Kedvesem szavát hallom
Gerlice hangjában,
Sohajtását érzem
Szellők fuvalmában...

S addig addig hallgatom,
Addig addig nézem,
Mig arcomon könyeim
Patakzását érzem....

Lévat József.

1849 augusztus 2-ika emléke.

(Vége.)

Az orosz hadak fővezére a forradalmiak balszárnya ellenében, a tengerivetésekből előnyomuló fris útegei által, az egyensúlyt helyreállítva, a forradalmiakat előbbi állásukba visszanyomá. A forradalmi csapatok centruma az országut mentében nagy massákban előtölülő lovasság által erősen szorongattaték vala; a jobbszárny pedig a macsi tanyák szélből előrohant tömegek ellenében kétségbeesett ellenállás mellett is, csak alig tudá a roppant tulyomó erő miatt magát tartani. — E jobbszárnynak — mely, mint odafentebb is érintém, a csata kezdetén mindjárt a „Nyulas“ csapszéket magától jobbra hagyva, a centrum és balszárny felé (melyeket támadott volt először

meg az ellenség) a téglavető-kalyibák irányába huzódott volt, s mely jobbszárnynak oldalról mindössze is a Nagy-erdőben elrejtett 2 század ujonc-gyalogság állt igen gyenge védelmeül — ismétlem e jobbszárnynak, és ennek csaknem födezetlen oldalának ellenébe, csak egy dandárból álló ellenséges erő küldessék: a forradalmi sereg azonnal egészen vész. — Ugyde azt, Paskevics nem tudhatá, ő a forradalmi tábor fekvésének combinálásából azt hihette, hitte is, hogy a forradalmi csapatok jobbszárnya csak látszatva gyenge, valódi pedig a Nagy-erdőben valami tekintélyes haderő rejtetik. — Paskewics, ki mind ez ideig azt sem tudhatá bizonyosan, valljon nincsen-e Debrecen alatt Görgeinek egész ereje? stratégiai cselnek hívé a forradalmi tábor jobbszárnjának födezetlenül állását, az egészet a forradalmiak által oda irányoztnak, hogy e jobbszárnnyal ellen működését megkezdendő orosz erő Görgeinek a Nagy-erdőben rejtve levő s onnan kirohanó egész erejével támadtassék meg. — És egyedül is csak ennek köszönhető, hogy a csata a forradalmiak által oly soká ki-tartathatott. —

Délutáni 5 óratáig folyt az ütközet, s még mindig elhatározatlanul vivaték az a kétfél által. Az oroszok még mind ez ideig egy talpalattnyi földet sem nyérének, midőn ime a szerencsétlenség a forradalmi sereget egymásután rohaná meg. — Csányi tüzérszázadosnak, ki jobbszárnnyon vezénylette vala a tüzérséget, egy orosz álgugolyó ballábát elsodorja s lováról leomlik; — a rettentetlen ember ugyan földön feküve is csengő hangon folytatá vezényletét. Azonban e derék tüzérfőnök véletlen esete s az ő — egy munitios szekérre feltett — roncsolt tetemeinek, omló vérének, rongyokban és foszlányokban lecsüggő combruhájának — mint valami nagyszerű tragicus jelenetnek — látása és vezénylete alatt álló tüzér bajtársai felének elhullása, a még életben levő tüzéreket ingadozásba hozá. — Tüzelésük egy percre szünetezett, miatt az orosz tüzérek, számra legalább is négy anynyin levén, kettőzött iparral tüzelének. A jobbszárnnyal hátrálni kezdett s a forradalmiak részéről a tartalékot, mely többnyire szabad csapatokból álla, kellett előrevinni. Ez a csatát egy percre ismét helyreállítá. — Az oroszok azonban észrevevén a jobbszárnnyal egészen födezetlen állását — mert mellékesen legyen mondva, a Nagy-erdőben létező 2 század gyalogság, a roppant orosz erőnek távolbóli szemléletére, magát az erdőből nem is mutatá, később pedig nyakrafőre Nagy-Létának szaladt — egy nagy tömeg lovasságot küldének cirkálás végett előre a Nyulas felé, valódi meggyőződést szerzendők a dolog mikép állásáról. — Ezek, a mint tapasztalat után, a sejtést valódiságnak találták vala, tüstént a macsi tanyák szélére, az ott álló roppant orosz tömeg megé visszanyargalának. Most egyszerre nagy mozgás kezdetik az orosz sereg részéről; a csapatok nagy massákban a forradalmiak jobbszárnnyára felé huzódnak. E huzódás távolról nézve borzasztóan szép volt, mint ha égből hirtelen alá omlott fekete

felhőszakadás borította volna el szemeid előtt a macsi tanyák szélét. — A Nyulas felé vonuló orosz tömegekből tábornok Gillenschmidt parancsnoksága alatti négy lovas üteg, töméntelen rendes lovas ezredek s a herceg Bebutow vezérlete alatt álló hegyi kozákok, cserkeszek és muzulmánok nyomultanak elő a jobbszárnnyal lenében, csak maga az előnyomuló lovasság oly nagy sokasággal, mely egyedül több volt a forradalmi seregek összes számánál. — Mig ezek a jobbszárnnyal felé előrohannak s előnyomulások által a forradalmi tüzérek állásuk megváltoztatására kényszerítik, ezalatt két dandár az orosz hadak fővezérétől parancsot kap, hadi rendben, dobszóval, a forradalmiak balszárnnyára irányában, a város ellen menni, más két dandár pedig a jobbszárnnyal megtámadó lovas tömegeket gyámolítani. A támadás megtétele kozákokra s muszulmánokra bízatik. —

A forradalmiak balszárnnyán és centrumán álló csapatok, a szembe jövő két dandár által is háborgattatának; azonban még nagyobb volt a veszély, mely a jobboldalnak tönkreteendése által rájuk várakozék. — Egyrésze azért a balszárnnyal és centrumi csapatoknak helyben marada, más része pedig a jobbszárnnyal akart sietni gyámolítására. Ugyde már akkorra, az álguk mellől a munitiók elfogytanak, s ez a forradalmiak kétségbeesését tetőpontra emelé. —

Nem lehetvén ekként többé az álgukat használni, a balszárnnyal és centrumról, a menyinyi a huszárságból elszakasztathaték, ez fordították a jobbszárnnyal álló lovasság védelmére s ez együtt hajtáték neki, a sebesen rohanó orosz erőnek. A jobbszárnnyal azonban előnyomulásra vezénylett huszárok, a tömött massákban elötolduló tulnyomó ellenségnek megpillantására meghökkenve, azonnal rendetlenül visszaszáguldának. — Hiában igyekvék köztök Korponai ezredes — bátorítólag rendet csinálni, hiában adá parancsát a huszárság megett felállított szabad csapatoknak és két zászlóaljnak, hogy a megállni nem akaró, de sőt inkább a rendben felállított gyalogságra visszaroohanó huszárságot szuronynyal is verjék vissza: mindez mitsem használta. — Az orosz részről ugyesen intézett s a maga egész borzasztóságában a forradalmiak által belátott hadicselből menekülni kívánó huszárság zavarodásában, vadszilaj félelmében — visszaszaladási útjában — neki rohanva a forradalmi gyalogságnak, ezt kezdé tapodtatni.

Most kiki átláthatá, hogy mindennek vége. — A jobbszárnnyal életben maradt tüzérsége a megmenthető álgukkal neki iramodva, a szőlőskertek között — itt is azonban a roppant homokkal küzdve — a városnak éjszakeleti oldala mellett a Cserének (nagy erdőség Debrecen keleti részén) s innen Beretytyó-Szentmárton felé szaladt el, vivén magával egy álgukocsira fektetve Csányi századost, ki mindig lélekében, nem magáért, de a vesztett ütközetért kesergett. — A centrum és balszárnnyal fenyegetett álguyi sebes vágatva vitetének a város nyugot-

déli oldalán, a város és szőlős kertek között, Mike-Pércs felé. Ezek megszabadításának érdeme, egy a forradalmiak táborában szolgáló uhlánus főtiszté, ki is a városnak mesterutcai végénél levő salétrom-domboktól balra, a mint az ottani dombosabb helyen — a forradalmi táborhoz tartozó részint üres, részint tele hordókkal terhelt szekerek (melyekből, melleleg mondva, az előfogatos vidéki lakosok lovaikkal már elébb elszaladának) megett, a vezénylete alatt álló huszárságot, az üző ellenségnek arcot vetve, megállítá: csak is addig, míg e huszárság a hozzája — említett hordós szekerek miatt — könnyen nem férközhető kozáksággal vivott, tudának az álgjuk és tűzértség elhaladni. — A balszárny, hol Nagy Sándor volt és a centrum gyalogsága — mely ez utóbbi a Kokasló nevű cserépvetőből az oroszoktól oda vetett röppentyük által felgyújtott száraz ölfök izzótüze miatt már mielebb kizaklattatott — tömegbe alakulva, négy század lovasságtól és nyolc ágyutól fedeztetve, a szőlős kertek nyugoti oldalán Szovátnak hátrált, s ez osztályát a forradalmiaknak zavarba hoznia az ellenségnek folytonos támadások dacára sem sikerült. —

Ellenben a jobbszárnyak irtózatossága volt sorsa. A huszárok vissza és szétszaladozása után, az ellenséges lovasság egész rohama, a jobbszárnyon álló szabad csapatokra s egyéb gyalogságra fordult. — Ha ezen zászlóalj az ellenség támadását tömegbe alakulva fogadják, az nem oly könnyen merete volna megrohanni a szuronyszegezett tömegeket, mert az épen előlrohanó orosz lovasság, mint kozákokból és muzulmánokból álló, nem rendes lovasság volt; ezek pedig köztudomás szerint csak üzni, kergetni jók, de támadást merni gyávák. —

Ámde a jobbszárnyon álló zászlóalj csak nem régebben alakítottának, s eddigelé még valamirevaló csatában részt nem vettek. Épen ezért a veszély legcriticussabb perceiben — midőn lélekjelenlétet kelle vala kifejteniök — szemlélvén az ellenségnek rájuk rohanását, kisütve löfegyvereiket, azonnal elhanyagolják azokat, s rémulés és iszonyu zavarok közepette öntudatlanul futának szét; mindegyik ez ujoncok közül csak magára gondolva, szaladt a merre látott. Így a kozákok által minden nyerve volt. — A szabadszerepek csaknem azon helyen, egy részben leapritvák, más részben elfogdosvák; a 96-ik zászlóalj üzetve, vágatva, egy része a város éjszakai szélén Nagy-Léta felé szaladt, vivén magával a rohanó kozákok által futásközben megsebesített parancsnokát Balke őrnagyot, ki aztán e sebében Nagy-Váradon halt meg; más része pedig a város felé szaladva, s a csa'la folyását szemlélő számtalan nézők közül azokat, kik előbb elfutni elmulasztották volt, magával sodorva, szaladása közben a kozákok által vágatva, tapodtatva, a Köntös-kert éjszakai oldalán eső gyepekterítésnek tartott. Ezen, midőn sűrű csoportozatban akarna keresztül, be a szőlős-kertbe ugrani, egyik a másikat a gyepek átugrása közben lerántván s az árokba letaposván, az önmagokkal így bajló-

kat a kozákok utólérték s legott vagy elfogták, vagy lekaszbolták őket.

A megrémült forradalmi honvéd- s huszárság némi kevés része a városnak vevé irányát, ezen keresztül keresvén valahol menedéket. Nyomában a „Hurrah” kiáltozó kozákság. Ah minő vala ekkor képe e városnak. A megrémült polgárság egy része a városból Nagy-Léta felé szaladt; más része pedig honn maradvá bezárkozott; kik magokat az utcán mutatni bátrak valának, bizonyosak lehetének a kifosztás felől, a minthogy az ilyek ki is fosztának. — Ah de a bezárt kapukon belől levő polgárság rémitésére odakiint:

Hallik csataj és zörej és dobogás
Rémségesen hallik az ércsuhogás. —

S az üző kozákok egy része küldetéséről megfedekezve, a város békés lakóit fosztá ki vagyonaiból; s mire az orosz főhaderő s herceg Paskevics, vezérkarával, a városba bevonult volna, már ekkor a városnak kivált ujsorok felőli részei a duló kozákoknak estek martalékul.*) A meddig a nap fent volt a láthatáron, a kozákok folytaták üldözéseiket Mike-Pércs és a Csere felé. Csak a beállott éjszakával szünének meg, mire sokat tehete azon körülmény, miszerint a forradalmiak visszavonulása több irányban történvén, nem tudhatá az orosz hadak fővezére, mennyi számu forradalmi nép álla ellenében, anynyival is inkább, mert a csatavonal kiterjedéséből, és azon ellenállásból, melyet a forradalmiak részéről tapasztalt, még most sem tudhatá, nem volt-e Görgeinek egész ereje a csatában részes? — Ennek lehete köszönhetni, hogy a forradalmiaknak Szovátra menekülő osztálya is másnap, a nélkül hogy az ellenségtől háborgattatott volna, Beretytyó-Szentmárton felé utját folytathatá s ott a Mike-Pércs felől jövő maradvánnyal egyesülhetvén, utját háborítás nélkül Püspöki felé veheté. — Találkozván így a kétfelőlről összeérkezett maradványcsapatok, a vert sereg roppant vesztesége csak akkor tünt ki. Alig voltak 4,000-en. — A többi részint elhullt, részint elfogatott, a kik pedig megmenekedhetének, teljesen demoralisálva levén, zászlóaljakra többé nem is gondolva, minden irányban elzülalódtak; egyik netalán közeleső hazájába, másik e vidéken levő ösmerőséhez vevé utját, harmadik és negyedik céltalanul bolyongott szerteszét. Igen sok forradalmi sebesülteket hű társaik magokkal vivén, azok a környékben ápolás dacára is elhaltak; kik sebesülten a csatamezőn maradának, azokat, a magokéival együtt az oroszok a városba behozatván, őket egy darab ideig saját orvosaik által rendszeren gyógyították. Mennyi maradhatott a forradalmiak közül a csataterén, egész bizonyossággal tudni nem lehet. A csata napja után negyednapra, a csata mezőn — melyet három napig az orosz csapatok őrizve, senki által megtekintetni nem engedének — már büszhödni kezdő holttetek eltakarítása végett

*) Fájdalom! a város többi része is körülbelöl hasonló sorsban részesült. — S z e r k.

kiküldött, s a holttesteket a Csige és Köntöskert végében el is takarítottó mezőrendőrkapitányi hivatal hiteles jelentése szerint 112 forradalmiak temettetének el. — Foglyul, részint a csatatéren, részint a Mike-Pércsig folytatott üldözés közben, — mely üldöztetésöknek, mellesleg mondván, egész a Gygyori csapszélig, a huszárok visszatérve ellentállni törekedtek, miglen a Gygyorin tul, a teméntelen üldözők számát látva, neki eresztett kantárszárral rohogának el — több mint 1,000 egyén esett. — Ezenkívül öt demontirozott álgyu, négy munitiószekér s tömérdek élelemszer lön az oroszok martaléka. — Azonban az oroszok részéről is a herceg Paskevics hadijelentése szerint, elesett s megsebesült két tábornok, 27 tiszt, 5—600 közember.

E debreceni csata volt, az oroszoknak legutólso, de egyszersmind legjelentékenyebb — a menyinyiben leghatározottabb eredményü — csatájok. A csata után az orosz összes haderő, még a B. Ujvároson hátramaradottnak nagyobb része is, bevonult a városba s a vezérkar élén, orosz főhadvezér Paskevics s vele orosz cs. nagyherceg Konstantin s Rüdiger s több tábornokok, — kik közül Rüdiger a városháza előtt tisztelgő állásban levő városi előjárókat e szavaival köszönté: „Ihre Feinde sind weg; und ihre Freunde sind da.“ — Ugyancsak az nap jöve be az orosz hadak élelmezésével megbizott austriai császári teljhatalmu országos főbiztos gróf Zichy Ferenc is. — A város megszállatván, mint egy nagyszerű táborhely úgy nézett ki. — Irjam-e e városnak s környékének akkori helyzetét? Érintsem-e e város lakói károsodásának töménytelenységét? Ah nem szakgatom fel a hegedő sebet. — Csak anynyit említek, miként főnebb említett országos főbiztos — gróf Zichy — ki a foglyokká lett forradalmiakat másnap, egyenként három pengő forinttal megajándékozva őket, utlevél mellett hazájokba bocsátá, ki a megkárosodott szegényebb sorsu nép között több ezerekre menő özszeget osztogatott ki, s ki hatályos közbenjárásával mindenütt enyhíté a keresztviseléseket — jóltevője gyanánt tekintetheték e vidéknek.*)

Egyéberánt az orosz seregek által a város hermetice el volt zárva minden közlekedéstől, mignem herceg Paskevics a dolgok állását augusztus 13-án az előtte tisztelgés végett megjelenő városi küldöttségnek tudtáraadá, mondván: „Örülhetek s adjatok hálát Istennek, ki a békét lakóhelyeteknek visszaadá, mert ime a háborunak vége, letenni igérvén Görgei fegyverét, miről épen Nagy-Váradon levő Rüdiger tábornoktól imént tudósittám, magam is utnak indulandó levén Nagy-Várad felé.“

És mielőtt e csatairatot befejezni fognám; szükségesnek tartom még megemlíteni, hogy a csata folyama

*) A tetemesb veszteségeket nevezett országos főbiztos mégsem kárpótolható; ugyhogy az orosz seregek elvonulása után ezek s általában a város lakosainak az orosz seregek által okozott kárai özszeiratván, azoknak mennyisége 1 és fél millió pfrtnál többre rugott.

S z e r k.

alatt Vámos-Pércsen időző Görgei, mindjárt a csata kezdetén, Nagy Sándornak nyarganca által, tudósitták a dolgok mibenlétéről. — A tudósítást — a Vámos-Pércsre meghallható álgyudörgések közben olvasá Görgei s a parancsára várakozó futárnak csak ennyit válaszolt: „Jól van, elmehet.“ Sokan állítják, mikép ha Görgei segítségére siet Debrecen alá Nagy Sándornak, még fordulatot fogott volna az ütközet nyerni. — Szerintem ezt bizonyossággal erősíteni nem lehet, s én azt hiszem, hogy a Görgei megjelenése esetére, Debrecen város a legborzasztóbb eseményeknek fogott volna kitétetve lenni. — Így is, a szenvedett inségből ezen város ama hangosan nyilatkozó tanuságot nyerheté, mikép habár mindazon tündérálmai a polgári boldogságnak — melyekkel a forradalmak kecsegtetnek — bizonyosan teljesülhetnének is, még mindazok sem nyujtatának elegendő kárpótlást azon irtóztatós szenvedésekért, melyekkel a forradalmak együttjárnak. —

Szűcs István.

Tetszhalott.

I.

„.....Etelke, szép angyal! Én szeretlek... Oh engedj ismételnem e szavakat: én szeretlek! -- szeretlek mondhatlanul — tisztán — véghetetlenül...“

„Ön igen merész. Mi ez? Ávvagy adtam-e rá legtalvolabbról is okot, hogy irányomban ily nyílt — ily vakmerően nyílt legyen ön?... És e bizalmas cim?... Hát nem maradtam-e önviseletemmel kegyed körében folytonosan az illem kimért korlátai közt? És mégis... mégis... de megbocsátok önnek, mert nem ismeri e sziv érzelmeit.“

„Nem ismerem? És én nem ismerem az embersziv érzelmeit?! Nagyon csalatkozik nagysád!... Ifju vagyok, igaz!... de azért van egy kevés élettapasztalatom — s élettapasztalatomnak egy fénysugara, mely vizsgálódó lelkeket korán a szivvilág szentélyeig vezeté, hogy az emberérzelem természetét fölismerhesse ott. Valóban?!... Igen, igen! tudom én: hogy az illetetlen hölgyérzelem halvány — hideg légtünemény a sziv országában, mely a hol elvonul, nem vet meleg sugárt a láthatárra: sugár kell magának is, mely fénylánggá gyujtsa azt fel, hogy a röpvonalaiban eső tárgyakat át- vagy vizmelegithesse. Ilyen volt nagysád érzelme is, — oh bár égő szerelmem lehetett volna, vagy leendhetne gyusúgára... Ez érzelem — nevezük nevén — nagysád érzelme hasonlít az öserdőkben fakadt s ott elenyésző szentforráshoz, melynek tiszta tükrében a fénylő nap sohasem fűrészté még fonséges arcát — s mely sötéthidegen bukik le földalatti pályáját továbbfolytatandó. — Oh ez érzelmemben még nem fűrdött meg a — szerelem napja!.. És ez érzelem hazája — a szűz kebel — éjfátyolozott memnonszobor, mely érzeketlenül hallgat, nem zendithetvén meg alvó hurjait az éj

mögött tévedező napsugár: várni kell a napot, mely ébredetre költi a benszendergő életet; — s ki e sugár — a szerelem napsugarának melegét szívébe — s ki a megzendülő hangok báját lelkébe akarja színi, annak készen — ébren — s az ezeket visszaadó tárgy közelében kell lennie. Ezért viraszték én ébren — s álltam türelemmel és szüntelen nagysád üdvezítő körében — szíve közelén... Ah de im, keserűen kell tapasztalnom: nagysád keble jéghideg s nem hasonlít az a memnon — hanem inkább márványszoborhoz, melynek nincsenek hurjai, miket a rájuk rezgő sugarak istenujjai a szerelem égi dalával zendíthetnének meg. Valóban, nagysád hasonlít a naphoz, melyhez minélközelebb röpül égő lelkem, annálfigyosb léghőrt tapasztal röputában, — nem csoda... közeledtében a sugarok lövonalán mindinkább alulesik...‘

„Lelkemre! ön poésise gyönyörködtetne, ha oly mélyen nem sérténé lelkemet... Ön őszinte volt: szabadjon nekem is őszintének lennem. — Én is voltam — tudja meg ön — én is voltam egykor jóhiszemű a világ irányában. Mint mosolygó nap a láthatárra, derűlten léptem ifjúságom előhajnalán az emberek társaságába. Minden — minden, mit csak láttam, rózsaszinben tűnt fel lelkem előtt. Keblem nyílt templom volt, mely tárva állt ugyan a világi örömek elfogadására, de azért imádkozó szűzként honolt benne szerelmem, melyet a külvilág csábingerei nem bírának fölverni szent áhitatából... Azonban egyszer titkos varázskéz illeté ezt — s az illetés elragadó percében engedékenyen hajolt a varázskéz meleg ölelésébe... Ah de e varázskéz mint villámfény hirtelen eltűnt — s többé nem is sugárlott vissza. — Orkéz volt az — szívem nyugalmát rablá el...‘

Keblem e keserű csalódás következtében zárkozott lön. —

Atyámat épekkor érte egy megrázó csapás, mely kényszeríté őt sértett érzelmeivel visszavonulni a nagyvilágtól: ő visszavonult. Jó alkalom volt ez rám nézve: az érzethangulat rokonvonzalmával szíveimben, én is visszavonultam.

Igy éltem két évig az elvonultság magányában atyám — szegény atyámmal, ki sohasem gyógyult ki világgyűlöletéből. Migyakran monda — a beteges társadalmi viszonyok kinövéseiről hallva — gyakran monda mély elkeseredtében: mennyire szeretné — ha más módját találhatná föl az élet folytatásának — az emberekkeli minden érintkezési alkalmat, mint Diogenes fakupáját, midőn a gyermeket vizpartján tenyerével látta inni, magától ellökni. Azonban őt az élet kinevette, az emberek pedig még inkább mellőzték — s meghalván, elfelejtették, mint bizonyára elfelejtettek volna engem is még életemben, hacsak történetesen gazdag gyámom — Nadályinének örököse nem leszek...‘

„E gunyt — e gyanusitást nem érdemeltem. Nagysád félreismer engem. Fáj — nagyon fáj, de megbocsátok érte. Mert nagysád keserű világtapasztalata szemüvegén

nézi az embereket, s azt hiszi, hogy nincsen e földön önzéstelen kebel, — hogy nincsen magasztos szerelem, mely minden anyagi érdeken felülemelkedve, tisztán, szellem-szerűen ölelkezzék imatárgyára — s olvadjon fel idealja bájiban. Avvagy ismertem-e csak félévvel is ezelőtt nagysádat? — Tudtam-e egy hóval ezelőtt, midőn a szolnoki vaspályafőnél először találkozáink, tudtam- tudhattam-e, hogy kivel találkozám? — Én megláttam nagysádat — s megszerettem magát — magáért. És mint napnak a világosság — hajnalnak a szerelem csillaga, kísérorje lettem idáig, — s kísérorje lennék élet- vagy halálban. Oh én így — és most is szeretem, imádom nagysádat. S itt önkénytelenül hullt az ifju szívimádotta elé...‘

E percben az ajtó hirtelen felnyílik...

Egy érdekes külseű ifju lépett be.

Etelke rendkívüli meglepetésében fölsikoltva, pamlagára hanyatlott. Az érkező, mint sóbálvány állt az ajtó közelében... Vetényi Gyula — a térdeplő ifju — a zavar első percében hirtelen fölugorva, keserűen — szótlan távozott.

„Etelkém! — kiált az ifju vendég hosszu ámulatából magához jöve — Etelkém! végre hát láthatlak...‘

„Köszönöm — felelt a hölgy keserű mosolylyal — nagyon köszönöm e ritka szerencsét...‘

„Hogyan, Etelke? — Honnan e közöny?... De mi történt csak itt néhány perccel ezelőtt?...‘

„Semmi — lön a hideg válasz — vagy mindenesetre kevesb, mint félévvel ezelőtt előbbi gyámom házánál, hol b i z o n y o s lovag térdre ereszkedve fogadott kedvesének, mint kijelölt mátkájának, örök hűséget...‘

„Ez szemrehányás volna, kedvesem! mit nem érdemeltem tőled. Hisz, félév óta külföldön tartózkodám. Fájdalom! a visszaut el volt zárva előttem, ... s nem repülheték imádoztam ölelésére...‘

„Hát irni sem lehetett? Az igaz szerelemnek vannak közlönyei...‘

„Hisz tudod, hogy a hadvészei által a postai közlekedés is mennyire el volt zárva a mult hónapokban. Hanem már most itt vagyok, hogy engedelmet kérjek késelelmem- és az aggodalmakért, melyeket neked hosszas távollétemmel okoztam. Etelkém! megbocsáthatsz-e?...‘

„Am legyen — szólt a hölgy az engesz hangján — én megbocsátok, de a kiállt aggály és keserűség emléke élni fog lelkemben...‘

„Majd kitöröljük onnét, kedvesem! — vagy a boldogság örömeibe temessük azt. — Hanem, ah! — majd egészen el is felejtém, — ki volt az a térdeplő ifju, szólj?...‘

„Egy jó és becsületes fiu, Szilárdi Ida barátnémnak unokavére, ki egy hóval ezelőtt pesti visszautunkban kísérornk volt idáig...‘

„Ah tehát egy uj szerelmes!...‘

„Maglehet, hogy szerelmes, — az is, hogy belém, de nem tehetek róla; szánom őt szegényt...‘

E szánalmat, mely a viszontszerellemmel oly rokon, valóban irigylem neki... Én is szánom — magamat. S mindenek fölött azt sajnálom, hogy az a szerencsés kísérő nem én lehettem — a pesti utban.“

„Valóban — folytatá Etelke ingerkedve — szörnyű nagy szerencse is volt körünkben lehetnie. Hanem e szerencse szerencsétlenségünkre nem tartott soká; megérkeztünkkor ő azonnal tovább folytatván utját. És, lássa ön, azóta nem láttam kísérő lovagomat. S nem tudom, melyik istennek köszönjem a szerencsét, miszerint most — viszsztutában meglátogatott.“

„...Meglátogatott — vizonzá az ifju keserű gúnynyal — hogy szerelmi vallomást tegyen — és nyerjen.“

„Lehet, hogy igenis — mindkét célból... de, lelkemre! az utóbbit nem érte el; — mert ... mert én akkor már mást szerettem.“

„S az a más...?“

A lány nyájas-epedve, bár némi szemérempirral nyujtá — s tevé gyönyörű kezeckjét szép ifja kezébe... És az ifju, ez odaolvadó pillanat bühatalma, — e forró kezecke lángérintése által elkapatva — magasztos kéjjel ölelé keblére imádott kedvesét... s e percben egy tűzcsók égi villanata hirdeté mindkét részről az engesz hajnalodó derűjét.

A béke szent lön... .

Etelke és Ödön újra egymáséi valának.

II.

Hagyjuk el a boldog szerelmeseket, kísérjük inkább részvevő szánalommal azon szerencsétlen ifjut, kit Etelke megérkezett kedvese, az imént, oly véletlen leszorított a vetély küzdhelyéről, s ki látván, hogy a körülmények váratlan fordulata által Etelke viszontszerelméhez reményének legutósó szálai is elmetszvék, mély fájdalommal, s még mélyebb elkeseredéssel szívében, tüstént elhagyá Kövesi ur — Etelke gyámnoka — házat. Így találjuk őt pesti viszsztutában X — várostól órányi távra, kocsián ülve, borusan — némán — és egyedül.

Szeretné tán a szíves olvasó e szerencsétlen ifjut közelebről is megismerni? Nem bánom: ismerkedjünk meg vele.

Vetényi Gyula egy vala korunk legmiveltebb ifjai közül; — atyja nyugalmazott hadastyán volt Napoleon korából, kit Gyulánk még gyermekkorában elvesztvén, anyja gondjai alatt növelkedett föl; s a gyöngéd és mivelte anyja a szelleműs gyermeket — majd ifjut — bár sokjába, bár mindenébe került — nem mulasztá el a kiképeztetés minden ágában részeltetni. S így Gyula test- és lélekben egyenlően erősödve s kifejlödve, 24-dik évében a férfikor kellő miveltecséggel — és igényeivel lépett a nagyvilág piacára, hol előbb mint ügyvéd — később mint közhivatalnok szerepelt. — Az örökre emlékezetes 1849-dik év első hetében, azon félelmes időszakban, melyben rémitve és rémítette, sokan — hölgyek úgy, mint férfiak — köl-

csönös aggályok közt hagylák el Pest falait, Gyula beteges anyját — ki a fővárosban gyógyítatás végett időzött — a zavarok által okozott félelem és rettegés vészes befolyása elől megmentendő, Szabolcsmegye egyik falva — A. felé szállítá. Ez utjában ismerkedett meg Szolnoknál unokahuga, Szilárdi Ida, közbenjárásása Tünde Etelkével.

Gyula Etelkében ideálját találta fel. Rendkívül szerette — imádta őt. Hallottuk magasztos szerelme nyilatkozatát.

S Etelke?... .

Etelke e magasztos szerelmet nem bírá felfogni. — Ő mást szeretett, mást látszott szeretni.

Etelke mind a mellett is, hogy sok természetes észszel, szép miveltecséggel volt megáldva, kevés világtapasztalattal — csekély emberismerettel birt. Nem tudta a valódi gyémántot megkülönböztetni — a cifra üvegtől. Jaj! ahhoz műtanilag kísérő lélek kell, mit csak rendszeres növelés adhat. Birt-e ilyennel Etelke?... Etelke — mint láttuk — gyenge gyermekora óta elébb atyja — majd ennek halálával a gazdag Nadályiné gondja alatt elzártan növeltetett, s csak midőn gyámánya halálával, mint ennek gazdag örököse, Kövesi gyámsága alá került, lépett ki a nagyvilág piacára. — Az első lépések ritkán járnak bottás nélkül. Etelke bottott — bottott a férfijellemek fölismérésében — s erre fektetett szívválasztásában. Mi vezethet így félre egy tapasztalatlan hölgyet, próbáljuk kitalogatni:

Ismeritek jelenkorunk ragályos kórjellegét, melyszerint nősülő ifjaink nagyobb része — bár fennen hirdetett elve szerint, a hölgyzemekben a szépség, jószág és gazdagság szentháromságát keresi — rendszerint a gazdagság lépfogóján szokott maradni — haszinte hiányoznék is a többi kellék a választott hölgy érénykoszorujából. — Azonban ezt nem azért hozám föl, mintha Etelkénk nem diszelkedett volna valamelyik tökélykelléssel. Oh nem, nem! Etelke azonkül, hogy gazdag, szép és jó is volt. — Így anynyivalinkább nem csodálhatjuk, ha környezőinek, ha imádóinak száma — hogy úgy szóljak — legio volt. És e körülmény fölötté hizelgett a fiatal — a még ki nem ábrándult hölgynek. Melyiknek is ne hizelegne ez?!

Az udvarlók nyájas mosolya — az imádás tetszpalástjában, a hizelgő bókók — a dicsőítés álarcában, nem ritkán a hiuság és fönnelgés daemonait költik fel a gyöngé hölgykebelben. És a hiuság — és a fönnelgés — e kacér ikertestvér, mindig fény után vágyik és tör.

Etelke hiu — Etelke fönnelgő lön. Csoda-e hát, ha tetszett neki a fényes grófi név. Ő Lengei Ödön gróft szeretete. Szerette? Legalább ezt vallá egyetlen barátője — Szilárdi Idának.

Ida — a tapasztalt hölgy — gyakran figyelteté barátőnját e szerelem hazug jelenségeire; — jól tudta és gyakorta mondta ő: hogy e szenvedély Etelke szívében nem

egyéb, mint hűség-költötte érzélem a szerelem álcában.

Nem ritkán — jön bár jóbaráttól — még az igaz szó is sért, — kivált a könnyelműeket fölötté sérti.

Etelke a leckézésért — mint nevezé — Idától idegenkedve vonult vissza. S Lengei Ödön grófot szerette. És bár a félelmi távollét — igaz néven kimaradás — kissé megingatta, s remegő kételyvel üldözte is a hitet — kedvese szerelme iránti hitét; az iménti találkozásnál — mint láttuk — a kétely elröpült, a bucsuzó hit visszaszállt a nyugtalan szívbe. S Etelke és Ödön újra a szerelem ölében pihentek.

(Vége köv.)

Huszár tempó.

Kilöttek a huszár alól
Régi jó pejlovát,
Hogy már buellejtésért
Mégülje a torát:

Egy iszonyu kulacs lógván
A vitéz oldalán,
Szájához kommandirozta,
Jól meg is húzta ám.

De még jobban meghuzza tán
Ha egy vasasféle
Nagy dühösen nem vágatna —
Mármint ő feléje;

„Halt!“ meszszirol kiált reá:
„Ne holondozz sógor!
Nem látod, mi van kezemben?
Tessék itt a jó bor!“

A sógor még dühösebb lett
A huszár tempóra;
És a huszár még most veszi
A sort fontolóra:

Kulacsát szíjánál fogva
Jól neki sergeti,
S úgy a sógorhoz teremti,
Hogy agyon treffeli....

„Ha nem tetszett a magyarnak
Az ő barátsága
— Mond a huszár — Pilátushoz
Küldlek vacsorára.“

Angyalvári B.

Debreceni napló.

Vásárunkon az árucikkek kelete középszerű, a folytonos áramelkedő fényüzési cikkek legkevesebb vévökre találnak, részint mert általános a pénzihiány, részint, mert a táblabírói sujtásos kornak, ha nem is hiu

rang — de fényüzési kórsága az érlelő idő gyógyereje alatt kissé meghunyászkodott. — Mindenki csak nélkülözhetlen szükségét igyekszik kielégíteni. Innen van, hogy a marháknak legjobban áll a vásár; de látszik is, hogy ezek maguk is büszkék arra; azonban nem bögnök és nem öklelöznek anynyira, mint a tavalyi vásáron.

A diányék kelete is meglehetősen, ámbár nagyon sok tők van köztök, a tők pedig sokféle betegséget szokott okozni; azért van oly sok hi deg belős. Hiában! nem lehet mindenki Seberiba hideg életgyakorlatot tanulni, meg lehet azt mostanában itthon is tanulni. A mézeskalácsoknak nem a legjobb keletök van; mert tölök már sokan csömört kaptak.

A csirkék, madarak és pillangók leginkább vegytani kísérletekre vásároltatnak. Ad vocem pillangó! Azok a minapi drága pillék, bizony mégis a minapiak. Színházban és más közhelyeken — a becsületes hölgykorszoru köré — az első helyekre röpkednek. Ugyan miért nem csapja le onnét őket a rendőrség keze? A debreceni fonatos a „lacikonyha“ körül szintoly jó keletnek örvend, mint tavaly, csak az a különbség, hogy most téztából, tavaly kan csukák bőreiből készültek. Általában a papirosnak legnagyobb vására van; mindenki megakar okosodni a jövőre nézve, és tán a papiros iránti különös előszeretet okozza, hogy ércpénzt — no, nem mondjuk, hogy aranyért sem — a viláért sem láthatni. — A debreceni fiakkerek a legjobb szolgálatot tesszik. A vásár eredményéről mázszor. ©

HIRDETÉSEK.

J. A. Valero et Söhne

k. priv. Grosshändler et Inhaber einer
k. k. priv. Seidenzeug-Fabrik
in Pesth

machen hiermit die Anzeige dass sie ihr Manufactur und Fabriks Waaren-Lager von Neuen Markt Platz in die Palatin- vormals Wind-Gasse ins von Marczibánysche Eckhaus Nro 187 verlegt haben, allwo sie auch ein best sortirtes Lager in allen Gattungen Leder unterhalten.

Pap Lajos urnak birói foglalás alá vett több ingóságai, u. m. sertései, lovai, szarvasmarhái, folyó hónap 12-dik napján, a vásár rendes helyén, árverés útján el fognak adatni. — Költ Debrecenben, aug. 2-án 1850.

Nagy Mihály sk.,
végrehajtó-bíró.

Nyomatik Debrecen város könyvnyomdájában.